

چاپ تازه سندباد نامه ظهیری سمرقندی

سندباد نامه / تحریر محمد بن ظهیری سمرقندی؛

تصحیح محمد باقر کمال‌الدینی،

تهران: میراث مکتوب، مرکز بین‌المللی گفتگوی تمدن‌ها، ۱۳۸۱.

علیرضا ذکاوتی قراگزلو*

در قرن ششم نثر فارسی به کمال می‌رسد یعنی ضمن حفظ فصاحت و متانت به اوج بلاغت و ملاحظت نیز دست می‌یابد. از جمله نمونه‌های خوب نثر فارسی در قرن ششم سندباد نامه ظهیری سمرقندی است که بیشتر تصحیح پیراسته‌ای از آن توسط احمد آتش (استانبول ۱۹۴۸) به ضمیمه متن عربی چاپ شده بود. سندباد نامه همچون کیله و دمنه سابقه پهلوی و پیش از آن هندی دارد و در فارسی هم تحریرهای منتور و منظوم از آن وجود داشته (یا دارد) که تفصیل اینهمه را خواننده در مقدمه فاضلانه چاپ جدید (میراث مکتوب ۱۳۸۱) به قلم دکتر محمد باقر کمال‌الدین می‌تواند ببیند. مصحح تمام نسخه‌های خطی مهم و نیز چاپ احمد آتش را در نظر گرفته و نسخه بدلها را زیر صفحات داده است. تعلیقاتی که به ترتیب صفحات، در آخر کتاب (۲۴۳، ۲۷۲) افزوده که برای خواننده متوسط الحال مفید است. بر روی هم کار پاکیزه‌ای است و چه خوب

* پژوهشگر و منتقد متون ادبی و تاریخی.

است سایر متون کهن نیز با توجه به نسخه‌های خطی نویافته تصحیح مجدد گردد که البته خود عاملی در تکمیل فن سبک‌شناسی خواهد بود. ضمن توریق کتاب به چند نکته برخوردیم که به لحاظ تکمیل کار عرضه می‌دارد. ان شاء... در چاپهای آینده مورد توجه قرار گیرد.

در صفحه ۱۲۷ سطر چهارم شعر عربی کلمه «تُحْسِنُ» به نظر نادرست می‌آید بهتر است آن هم مثل «یُرْجِي» مجهول خوانده شود «تُحْسِنُ».

در صفحه ۱۳۰ و ۲۶۵ عبارت «ان ریّا احدثت فی الظرف شیئا» چنین ترجمه شده: «به درستی که زن سیراب اندکی آب در ظرف ریخت» درستش چنین است:

«... ظرافت به زه‌ای پدید آورد» خصوصاً با توجه به نسخه بدل در صفحه ۱۳۰ و مضمون داستان، آن معنایی که نوشته‌اند مناسب نیست. اما داستان مثل را فعلاً نمی‌دانم و در تنها منبعی که الساعه در دسترس دارم (فرائد اللئال فی مجمع الامثال) آن را نیافتیم.

در صفحه ۱۵۴ «خسرو» غلط و خُسْرُ (= پدر زن) صحیح است

در صفحه ۲۶۳ «خلالک الجوی فبضی و اصفری» را چنین ترجمه کرده‌اند. «خالی شد برای تو فضا پس تخم بگذار و آواز بخوان».

می‌دانید که هیچ پرنده‌ای در فضا تخم نمی‌گذارد و معمولاً حین پرواز آواز هم نمی‌خواند. ترجمه درست چنین است «خالی شد برای تو فضا، پس هر طور می‌خواهی پرواز کن و معلق بزن» چون پرنده وقتی در فضا پرواز می‌کند با تغییر جهت بالهایش نسبت به تابش آفتاب، انعکاس نور زرد یا سفید می‌شود. البته همان حاصل معنا که در پراگماتر نوشته‌اند صحیح است: «محیط برای تو بدون مزاحم شد، پسر راحت باش». این نکات به هیچ وجه از ارزش کار مصحح فاضل نمی‌کاهد. ما ملاحظه این چاپ از سندبادنامه را به اهل مطالعه توصیه می‌کنیم.